

ביד הקדש עד היובל, אינה עוברת לרשות הכהנים אלא תמורת תשלום הסכום המלא של חמישים שקל לבית זרע חומר; –

אל להם לכהנים לזהות את עצמם עם המקדש, עד שטובת הכהנים וצורכי המקדש יהיו חופפים בעיניהם. רק מבחינה סמלית הם מייצגים את רעיון המקדש, ויש להם זכויות מסוימות בהחלט המגיעות אליהם 'משלחן גבוה'; מכל שאר הבחינות דינם כדין זר ביחסם למקדש.

(רש"ר הירש ויקרא כז, כא)

דף כו

'טעמא דרבי אליעזר כדתניא לא יגאל עוד – יכול... אלא פשיטא ביובל שני, ולמאן, אילימא לרבי יהודה ור' שמעון – לכהנים נפקא, אלא לאו ר' אליעזר...'. ואם תאמר, הלא אפשר להעמיד כר' יהודה שאמר הכהנים נכנסים ונותנים דמיה, וכגון שהכהנים לא פדו, והרי נשארה השדה ברשות ההקדש? ויש לומר שאם כן אין צריך לומר עוד, כי ודאי כבר פקעה זכות שדה אחוזה שיש לבעלים (משיעורי הגר"ש אלישיב שליט"א).

עוד יתכן לומר שבאמת אפשר להעמיד הברייתא כר' יהודה ובאופן הנזכר, אלא שר"א הרי לא קיבל מרבו לדרוש גזרה שזה דר' יהודה ממקדש בית, ועל כן אין לחדש מיתור 'עוד' שהכהנים נכנסים לתוכה בדמים. ופשוט יותר ללמוד מכאן שהשדה נשארת ביד ההקדש. ולפי"ז עיקר כוונת הגמרא בשאלת 'אילימא לרבי יהודה ור"ש' – לא כדי להכריח שתנא דברייתא ודאי סובר כר"א, אלא למצוא את מקור שיטת ר"א, ולעולם ניתן להעמיד הברייתא גם כר"י.

'... ותסברא, רבי יהודה ור' שמעון האי עוד מאי דרשי ביה?... תלמוד לומר עוד – לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה. כאן נוקט הש"ס שלדעת הכל דורשים 'עוד' – לכמות שהיתה קודם לכן. ואילו בסנהדרין קיג. גבי 'לא תבנה עוד' בעיר הנדחת, בארו בגמרא שנחלקו בדבר רבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי, שריה"ג דרש 'עוד' – לעולם ועד ולגמרי.

ואפשר שהדרשה משתנה לפי הענין; כאן אין צריך לומר לעולם, ודי היה לכתוב 'לא יגאל', וע"כ 'עוד' למעט. ואילו שם סובר ריה"ג שאם היה כתוב 'לא תבנה' אין במשמע אלא להיות עיר כמות שהיתה, אבל גנות ופרדסים מותר, לכך הוסיף הכתוב 'עוד' לאסור הכל.

ועוד יש לומר שר' יהודה ור"ש תלמידי ר' עקיבא הם, ומכאן ההנחה הפשוטה בגמרא שהם הולכים בשיטת רבם לדרוש 'עוד' – לכמות שהיתה.

(ע"ב) 'איכא דאמרי ר' אליעזר אומר: גאלה ביובל שני אינה יוצאה לכהנים ביובל'. ולפי זה מה שאמר הכתוב 'לא יגאל עוד' – דוקא כשיצאה מיד ההקדש מקודם, וכדכתיב ואם מכר את השדה לאיש אחר' – רק אז – לא יגאל עוד. הא לא מכרה לאחר – יגאל ביובל שני. ומובן לפי זה שגם המשך הכתוב: והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה... לכהן תהיה אחוזתו – כל זה מדבר כשמכר לאיש אחר, אבל אם היא ביד הקדש, אינה יוצאת לכהנים (כנ"פ עפ"י התוס').

'הלוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה... שדה מקנה אינה יוצאה לכהנים ביובל, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו'. ע' במובא לעיל יד:

עוד בדין הקדש שדה מקנה; האם נאמר בו דין 'ציאה' מן ההקדש ביובל; האם היובל מהווה הגבלה בעצם הקנין מעיקרו, או אינו אלא הפקעה מחודשת – ע' בספר בית ישי קכט. וע"ע: חדושי הגר"ח הלוי תרומות א, י; שיעורי ר' שמואל קדושין טז. (עמ' קמז).

*

'אף על פי שההקדשות והערכים והחרמים מצוות, וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכוף יצרו ולא יהיה כילי ויקיים מה שצוו נביאים כבד את ה' מהונך, אעפ"כ אם לא הקדיש ולא העריך ולא החרים מעולם אין בכך כלום. הרי התורה העידה ואמרה וכי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא (רמב"ם ערכים וחרמים ח,יב).

אעפ"י שאמרו (ע' ריש חולין) טוב שלא לידור כלל, ואפילו רבי יהודה לא אמר טוב לידור ולשלם אלא ב'הרי זו, והלא נדר ערכין הוא ב'הרי עלי' – צ"ל שלא אסרו אלא ברגילות, וכמו שאמרו 'אל תהי רגיל בנדרים', אבל מעט באקראי טוב וראוי, כמש"כ בחולין שם.

דף כז

'הניחא לשמואל דאמר בשנת היובל עצמה לא קדשה, קמ"ל דכהנים ולוים מקדישין לעולם' – שהרי טעמו של שמואל מקל-וחומר, ומה השדה המוקדשת כבר יוצאה ביובל, זו שאינה מוקדשת אינו דין שלא תיקדש (ע' לעיל כד), אם כן שדה הלויים שאינה יוצאת ביובל שהרי הם גואלים לעולם, בטל בה ה'קל וחומר' ושוב אפשר להקדישה ביובל.

ז'לטעמיך בין לפני היובל בין לאחר היובל למה לי' – כי לומר שגואלים לאחר היובל אין צריך, שכבר אמר 'גואלין לעולם'. ועוד, ב'לפני היובל' אין שום חידוש – 'אלא איידי דתנא רישא' בראש הפרק, גבי ישראל 'לפני היובל ולאחר היובל, תנא נמי סיפא...'

'איידי דתנא רישא אין מקדישין ולא גואלין, תנא נמי סיפא מקדישין וגואלין'. ואם תאמר מ"מ מאי שנא כהנים ולויים משאר ישראל, שברישא אמרת אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים וכאן אמרת מקדישין לעולם? יש לומר, ישראל שאינו יכול לגאול אחר היובל, אם מקדיש פחות משתי שנים לא יוכל לגאול אלא עד היובל ועל כרחו ישלם מכספו חמשים שקל אם בא לגאולה, לכך יעץ התנא שלא לעשות כן, משא"כ כהנים ולויים שגואלים לעולם, יכולים להקדיש סמוך ליובל ולהמתין כמה שנים ולגאול אחר כך בגירוע [ומ"מ אין חידוש דין בדבר, שממילא שמענו זאת – על כן אמר 'איידי דתנא רישא...']

פרק שמיני

'אומרין לו פתח אתה ראשון, שהבעלים נותנין חומש וכל אדם אין נותנין חומש'. לכאורה זהו טעם שהבעלים קודמים בפדיה לכל אדם, אבל מה טעם הוא זה לפתוח ראשון דוקא.

נראה שהוא הדין בכך שגאל לאחר מות האב – אינה יוצאת לכהנים ביובל, אלא השדה שלו. וה"ה אם מת לאחר שגאל והירושה חוזרת לאחי האב, זוכים היורשים ביובל ולא הכהנים, שהבן הפודה הרי הוא כמקדיש עצמו שפדה (מנחת חינוך שנה, ה).
 גאלה אחר או אחד מן הקרובים כגון אח ואב, וכן בת – יוצאה לכהנים ביובל (בחנם. רש"י ורמב"ם). גאלה הבעלים מיד הגואל האחר (בהסכמתו) – יוצאה לכהנים ביובל.
 א. גרסת הרמב"ם (ד, כ): אינה יוצאה לכהנים. וכ"ה בספר החינוך. ולזה הסכים הרא"ש בדף כו. בשטמ"ק אות ג – ודלא כהתוס' (שם).
 ב. הבת דינה כאחר גם כאשר אין לו בן. וכן הדין בבן-הבן, הריהו כאחר (ירושלמי). ונראה אפילו כשאין הבן קיים 'ומ"מ צריך עיון' (עפ"י זבח תודה).
 אשה שהקדישה קרקע שלה (מלוג), נסתפק רבי וירא האם בעלה מעמיד לה השדה אם גאל הוא, מאחר והוא יורשה הראשון, או שמא הבן מעמיד לה ולא הבעל, כי הוא נוטל בראוי כבמוחזק. 'תיקו'.
 א. כן נראה עפ"י רש"י. ולגרסת ר"ג נראה שהספק הוא אם רק הבן מעמיד לה או גם הבעל. וכן נראה מדברי הרמב"ם. מפרשים).
 ב. מספק משאירים הקרקע ביד המוחזק, אם הכהנים או האשה (רמב"ם). והראב"ד סובר שהבעל נחשב מוחזק, שהרי הוא אוכל פירות.
 גאלה אחד מן הכהנים, הריהו יוצאת מתחת ידו ביובל ומתחלקת לאחיו הכהנים (לכהן תהיה אחותו – אחוזה שלו ואין זה שלו).

לענין יציאה לכהנים ביובל, אין חילוק אם גאל באופן שיש דין גירוע, או גאל ללא גירוע, כגון בתוך שנתים שלפני היובל (כפי שפשוט רב חסדא לרמי בר חמא).

דפים כה – כו

- מ. המקדיש שדה אחוזה ו...
 א. – הגיע יובל ולא נגאלה. מה דינה?
 ב. – לא נגאלה ביובל. מה דין גאולתה לאחר היובל?
 ג. – יצאה לכהנים ביובל, והקדישה הכהן שזכה בה.
 ד. – יצאה לכהנים ומכרה הכהן שזכה בה לאחר, והקדישה לוקח.
 א. המקדיש שדה אחוזה והגיע יובל ולא נגאלה – הכהנים נכנסים לתוכה ונותנים דמיה. דברי רבי יהודה (קדש – קדש ממקדיש בית, שנפדה בדמים).
 מרש"י משמע שהכהנים נותנים לפי חשבון חמשים שקל. וכ"כ הרב מברטנורא. (וכן מובאת דעה זו בכס"מ ד, ט). ואולם בזבח תודה האריך להוכיח מכמה מקומות שפודים בשווים, דומיא דבית, וכמו שכתב המשנה-למלך (ערכין ו. וכן דייק במנ"ה (שנה, ד) בדעת החינוך).
 רבי שמעון אומר: נכנסים ואין נותנים דמים (קדש – קדש מכבשי עצרת הניתנים לכהנים בחנם).
 רבי אלעזר אומר: לא נכנסים ולא נותנים, והרי היא 'שדה רטושין' לעולם, שלא ייכנס בה אדם עד שיגאלנה אחר. (למסקנא פירש רבא טעמו של ר"א מדכתיב והיה השדה בצאתו ביובל – בצאתו מיד אחר משמע, שהרי לא שמענו עד כה יציאה ביובל מן ההקדש).
 הלכה כרבי יהודה.

ב. לא נגאלה השדה ביובל; לר"י ור"ש השדה נחלקת ביובל לכהנים, והריהי שייכת לכהן שזכה בה כשדה אחוזתו, ואין לבעלים הראשונים שום זכות בה.

ולדעת ר"א שאינה יוצאת מן ההקדש – אין הבעלים הראשונים יכולים לגאלה כשדה אחוזתו אלא כשדה מקנה, הלכך דינם כשאר כל אדם שיוצאת מהם ביובל הבא ומתחלקת לכהנים (לא יגאל עוד – לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת כשדה מקנה). ולפי 'איכא דאמרי', יכולים הבעלים לגאלה כדין שדה אחוזתו, ואינה יוצאת מידם ביובל הבא.

ג. שדה שיצאה לכהנים ביובל, ואחרי כן הקדישה הכהן שזכה בה – הרי זה כשאר מקדיש שדה אחוזתו שיכול לגאלה, ואם לא גאלה – מתחלקת לכהנים ביובל הבא (ואינה חוזרת לבעלים הראשונים שנאמר לא יגאל עוד).

ד. כהן שזכה בשדה ביובל, מכרה לאחר והלה הקדישה – בהגיע היובל הריהי חוזרת לכהן (ולא לבעלים הראשונים, שנאמר לאשר קנהו מאתו).

דף כו

מא. שדה מקנה שהוקדשה להקדש – מה דינה ביובל?

המקדיש שדה מקנה – ביובל חוזרת השדה לבעליה הראשונים, לאשר לו אחוזת הארץ ואינה יוצאת לכהנים, שהרי אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (ואין בכלל זה כשהבעלים הראשונים הקדישוה ולא גאלוה עד היובל ונתחלקה לכהנים ומכר הכהן לאחר, וכנ"ל).

א. התוס' הביאו מרש"י בפירושו התורה, שאין הבדל בדין זה אם נפתתה ע"י אחר מן ההקדש, אם לאו – לעולם חוזרת לבעלים ואינה מתחלקת לכהנים.

והתוס' כתבו שלפום ריהטא נראה שאם לא פדה אחר – אינה חוזרת לבעלים הראשונים. והרמב"ם כתב כדעה ראשונה (וכן הביאו מהירושלמי בקדושין – ע' קהלת יעקב למהר"ט"א ח"א א, קסו. ובמש"מ גרס ברש"י עה"ת כדעה השניה – הובא במנ"ח שנה, ט).

ב. יש אומרים שגם במקום שהשדה אינה חוזרת לבעלים הראשונים, כגון שפירש במכירתו לששים שנה, וכן בשקיבל מתנה (לדעת ר"מ בבכורות נב:) שאינה חוזרת ביובל – אין השדה מתחלקת לכהנים, כי לא נאמר דין חלוקה לכהנים אלא בשדה אחוזתו (עפ"י מנחת חינוך שנה; אבי עזרי ערכין ד, א. וע' גם חזו"א (כו, א) שהנותן מתנה לר"מ גואל לעולם, אף לאחר יובל).

דף כז

מב. במה שונים כהנים ולויים מישראלים, לענין הקדשת שדה וגאולתה?

כהנים ולויים שהקדישו שדותיהם – גואלים לעולם, גם לאחר היובל (גאלת עולם תהיה ללוים. לג:). עוד מבואר בגמרא, שגם לדברי שמואל שהמקדיש שדהו בשנת היובל – אינה קדושה, כהנים ולויים מקדישים לעולם, אף ביובל (וכן אמרו להלן כו. וכן פסק הרמב"ם ערכין ד, י).

א. מסתבר שהכהנים והלויים פודים לפי חשבון סלע ופונדיון לשנה, כישראל. וכן שאר הדינים הנוהגים בגאולת ישראל נוהגים גם בהם, כגון שאין גואלים בגירוע פחות משתי שנים סמוך ליובל, ואין מחשבים חדשים (זבח תודה. ובחז"ב צדד בזה).